

Милан ЃУРЧИНОВ

ДВА ПРИЛОГА ЗА Б. А. ПАСТЕРНАК

И покрај од ден на ден сè пообемната литература за животот и творештвото на Пастернак (само онаа на руски јазик, според Н. А. Троицки, изнесува над 450 библиографски единици¹) сè уште не располагаме со сеопфатна монографска студија во која би биле докрај осветлени биографските детали, особено од првата деценија на неговото активно творештво. Низа моменти од овој период, мошне значаен за процесот на кристализирањето на творечкиот и духовен облик на големиот писател, остануваат не докрај уточнети и прецизирани. Бездруго, главниот и најавтентичниот извор за овој вид информации остануваат двете извонредни автобиографски книти на Пастернак „Заштитна повелба“ (1931) и „Автобиографскиот оглед“ (1956). Пишувани со голем креативен занес (особено првата од нив), но и со голема строгост тие го осветлуваат богатиот комплекс од личности, влијанија, контакти и средби што ги надахнувале раните години на идниот поет. Но токму тој нивен, напрегнато-пасиониран и креативно усвитен карактер при јасно одредени линии на главните афинитети, повлекувајќи го фактографскиот материјал на заден план, побудува интерес и за нови, нераскриени детали.

Со двата куси прилога што ги објавуваме сакаме да дадеме скромен придонес за подобро осветлување на некои моменти од животот и работата на Пастернак во интервалот, бездруго мошне битен за формирањето на неговото поетско кредо, т.е. помеѓу 1917 и 1923 година.

Прилогот „АНКЕТА“ претставува анкетен лист што на 12. III. 1919 година го пополнил писателот по барање на Московскиот професионален сојуз на писателите (секција на поетите). Не е тешко да се уочи дека целта на „Анкетата“ била да им се пружи на авторите непосредна помош, од страна на нивното стручно здружение, во издавањето и преиздавањето на нивните

¹ Н. А. Троицкий, Борис Леонидович Пастернак, Библиография, Нью-Йорк 1969

творби, „снимајќи“ ја во детали нивната материјална положба.² Вниманието во „Анкетата“ го привлекуваат оние места што ни откриваат непосреден увид во вистинската содржина на творечките преокупации на Пастернак првите години по Револуцијата, т.е. во интервалот помеѓу неговата втора стихозбирка („Над бариерите“, 1916) и веќе напишаните, но сè уште необјавените вонредно значајни книги „Сестра моја — животот“ и „Теми и варијации“. Пред сè, тука е податокот дека во тоа време Пастернак размислувал за единствена книга што би носела наслов „Нездодевна градина“ (според завршниот циклус стихови од книгата „Теми и варијации“) и дека до поделбата на книгата и нејзиното преименување дошло подоцна. Од тоа произлегува дека, по секоја веројатност, поетот работел паралелно врз нивното конечно дооформување и дека до крајот на 1918 година и книгата „Теми и варијации“ била во својот најголем дел завршена.³

Моментот што особено ќе го привлече вниманието во одговорите на Пастернак е изјавата за неговите прозни преокупации. Овде станува мошне нагласено збор за ракописот на фамозниот роман, за кого сè уште имаме крајно оскудни информации. Знаеме само дека ракописот бил подоцна изгубен и дека е тоа онаа творба за која поетот во својот „Автобиографски оглед“ вели:

„Во различни времиња, по различни причини, ги изгубив следниве ракописи: текстот на рефератот „Симболизам и бесмртност“. Статии од футуристичкиот период. Две поеми. Тетратка стихови, напишани помеѓу „Над бариерите“ и „Сестра моја — животот“. Ракопис на романот во неколку тетратки од поголем формат, чиј обработен почеток беше објавен како повест „Детинство на Луверс“.“⁴

Овде се пред сè од интерес зборовите на писателот дека се работи за ракопис „готов за објавување“, како и категорич-

² Во легендата кон „Анкетата“ во оваа смисла стои: „Во недела на 23 март, во 12 часот, во просториите на Сојузот (Никитински булевар, дом 8, ст. 7) ќе се одржи општ собир на секцијата на поетите на кој ќе се разгледуваат податоците од анкетата и други тековни прашања. Пожелно е присуството на поголемиот број од членовите на секцијата“.

³ На таков заклучок наведува и укажувањето што го дава Пастернак за бројот на страниците на подготвуваниот ракопис („нешто повеќе од сто“), колку што приближно изнесува обемот на двете стихозбирки. Впрочем, овој податок посебно нагласен ќе го сретнеме и во вториот прилог („Автобиографија“) што подолу го објавуваме.

⁴ Борис Пастернак, Сочинения, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1969, т. III, стр. 34.

ката изјава дека е во прашање „централен труд“ на долупотпишаниот. Во каква и кокава мера стои овој роман во врска со другите прозни дела и одломки на Пастернак од почетокот на 20-те години, а евентуално и со идниот роман „Доктор Живаго“, мошне е тешко засега да се даде адекватен одговор. Вториот наш прилог „Автобиографијата“ фрла извесна светлина и на ова прашање, но само дотолку, доколку ни потврдува дека се работи за „напишан голем роман“ и дека истиот, како и сета друга уметничка продукција биле завршени веќе во крајот на 1918 година, кога настапил „четиригодишен творечки прекин“.

Од не помал интерес е и изјавата на Пастернак дека има намера (делумно веќе остварена) да објави книга есеи и литературно-теориски статии, под карактеристичен наслов „Quinta Essentia“. Планот на идната книга опфаќал огледи за поетите што на Пастернак му беа мошне блиски (Клајст, Тјутчев, Шекспир) како и два огледа за суштината на уметничкото творештво, во духот на неговата омилена теза за „самозараѓањето на уметноста“ што на одреден начин ја наоѓаме во мошне раниот трактат „Симболизам и бесмртност“, сè до последните огледи на Пастернак („Шопен“ и др.) напишани на оваа тема⁵. Огледите за Клајст и Тјутчев, очигледно, останале нереализирани. Своите суптилни забелешки во врска со бројните препеви на Шекспир, Пастернак ќе ги објави подоцна, во 40-те години преку „Моите нови преводи“ а подоцна и поцелосно во „Забелешките кон преводите на шекспировските трагедии“ (1956). Теориските статии од планираната книга, најверојатно, останале неостварени. Несомнена е, меѓутоа, нивната врска со мошне важниот теориски оглед „Неколку ставови“, објавен во 1922 година во сборникот „Современик“ во Москва.

На крајот, не се без интерес и податоците за првите преводи на Пастернак. Клајст е бездруго најомилениот автор на Пастернак во тие години. Покрај него се и делата на А. Свинберн и Бен Џонсон. Комедијата „Скршена врчва“ била веќе порано објавена (спис. „Современик“, Петербург, 1916), додека драмата „Алхемичар“ од Бен Џонсон ќе биде публикувана многу подоцна во одбраните творби на англискиот писател (во книгата Б. Џонсон, „Драмски творби“, Москва — Ленинград, 1931 — 1933). Текстот на првиот дел од Свинберновата трилогија за

⁵ За ова прашање види ја нашата расправа „Антиромантичарскиот принцип во поетиката на Б. Л. Пастернак“. Реферати на македонските слависти за VII Меѓународен славистички конгрес во Варшава. Скопје, 1973, стр. 85—95.

Марија Стјуарт (драмата „Шателар“), како што се наведува во „Автобиографијата“ (1923), ќе биде „изгубен во печатницата“. Подоцна, во „Автобиографскиот оглед“, авторот крајно строго ќе ги оцени овие свои рани преводи.⁶

Податоците за преведувачката активност на Пастернак ни го откриваат фактот за мошне раната ориентација на поетот кон професионална книжевна работа.

Прилог 1

АНКЕТА

1. Есть ли у Вас свободные для печати книги стихов? Перечислите их, укажите название и размер каждой (общее число печатных страниц)

а) для переиздания:

— *Не представляется нужным.*

б) новые:

— *Третья книга стихов, назв. „Нескучный сад“, приблизительно число страниц: сто с лишним. Точнее сказать затрудняюсь.*

2. Есть ли у Вас новые свободные оригинальные произведения для журналов и альманахов? Укажите число их и приблизительно количество строк.

а) отдельные стихотворения:

— *Стихотворения, составляющие вышеуказанную третью книгу. По качеству книги, различаю их только по необходимости. Предпо- чел бы издать книги стихов в отдельном виде.*

б) поэмы:

— *Нет.*

3. Есть ли у Вас свободные для печати переводы? Названия и количество строк?

— *Нет, если под свободным не понимать рукописей, приобретен- ных издательствами и не издаваемых по техн.-типогр. и иным условиям. В противном случае-имеется: 1) Алж. Суинберн: „Мэри Стюарт“. Три- логия, часть I „Шателар“.*

⁶ „Всереде крајно неуспешните мои писанија од тоа време беа: мојот превод на пиесата на Бен Џонсон „Алхемичар“ и поемата на Гете „Тајни...“ „Списанието „Современик“ го објави мојот превод на комедијата на Клајст „Скршена врчва“. Преводот беше незрел, неинтересен...“ (Борис Пастернак, Сочинения, т. III, стр. 18 и 36).

4. С каких языков Вы можете переводить?

— *С немецкою, англійскою и французскою.*

5. Есть ли у Вас законченные произведения для театра? Названия, число, комедия или драма?

— *Нет (оригин.), переводные: Г. Клейст „Разбитый кувшин” — комедия, „Принц Гамбургскій”, драма, Суинберн „Шателар”, трагедия.*

6. Пишете ли Вы, помимо стихов, художественную прозу?

— *Да, и в последние два года — главным образом прозу. Роман в рукописи, около 15 печатных листов, свободн. для издания. Центральная вещь нижеподписавшейся. Повести, числом 3, по 1/2 — 1 листа каждая.*

7. Есть ли у Вас отдельные книги или статьи, как новые, так для переиздания, по вопросам поэзии? Названия и размер в печатных листах.

— *Законченных книг — нет. Загуманные, начаты и в частях исполнены: „Quinta Essentia” (гуманист. этюды о человеке, искусстве, психологии и т.д.). Как составляющие эту книгу, готовил статьи: 1. О Клейсте, 2. О Тютчеве, 3. О Шекспире, 4. Quintessentia, 5. К естественной истории дарования.*

8. Можете ли выступать с чтением своих произведений в Москве и в провинции?

— *Нет, в виду уродливости условий в которых протекают выступления в настоящее время. Этот ответ может быть индивидуализирован: с радостью, в среде писателей и поэтов пользующимся моим уважением.*

9. В каких периодических изданиях, альманахах и издательствах Вы работали раньше и в настоящее время?

— *В футуристических альманахах, сборниках и пр. В изд-тве „Центрифуга”, журн. „Современник”, яз. „Новая жизнь”, изд-тве „Аццоона”, журн. „Рабочий мир”, яз. и временн. „Знамя Труда”, изд. „Т. О.”, изд. „Всем. литература”. Теперь приглашают в сотруд. яз. „Дело Народа”.*

10. Имеете ли Вы связь с каким-либо культурно-просветительным учреждением и каким именно?

— *С Театральным отделом и „Всем. литературой” при Нар-КомПрос., как учреждениями издательскими.*

11. Имеет ли какое-либо отношение к литературной деятельности Ваш побочный заработок? Если имеет, то какое?

— *От побочной заработка, возможною в настоящее время, т. е. от службы государственной, после двух-трех попыток, отказался решительным образом и их повторять не собираюсь. Таким образом, побочной заработка не имею.*

12. Какую часть Вашего бюджета составлял обычно Ваш литературный заработок и какую часть он составляет в настоящее время?

— *В настоящее время — 100% заработка. Раньше, по разному, ближе определить, за разнообразием данных, не берусь.*

+ *Отн. побочной заработка. — Непрерывной работы над переводами (против которой, как заработка, ничего возразить не имею), прямым его видом считать не могу; прямым заработком считал бы оплату художествен. оригинального труда, при возмож. издания. Однако от той формы, которую это приобрело среди „молодых” — отказался, по причинам принципиальным.*

12. III. 1919

БОРИС ПАСТЕРНАК, Волхонка д. 14 кв. 9*.

Прилог 2

АВТОБИОГРАФИЯ

(1923)

БОРИС ЛЕОНИДОВИЧ ПАСТЕРНАК, сын художника, академика Л. О. Пастернака. Родился в Москве 29 янв. (ст. ст.) 1890 г. В 1900 г. поступил в Московскую 5-ю классическую гимназию, которую и окончил в 1908 году, с золотой медалью. В гимназическую пору, начиная с 1904 г. много и почти преимущественно занимался музыкой (композицией). Занимался под руководством Ю. Д. Энгеля, а впоследствии — фугой, формами, контрапунктом и пр. с Р. И. Глиером. В 1908 г. поступил в Московский Ун-т на Историко-филологический факультет по философскому отделению. Университет окончил в 1913 г. Один семестр пробыл в Марбурге, слушал Г. Когена, П. Наторпа и Н. Гартмана. К литературе пришел поздно, двадцатичетырех лет. Первая книга стихов „Близнец в тучах” — 1914 г. Вторая — „Поверх барьеров”, 1916 г. Третья и четвертая, только теперь выходящие — в материале своем восходят к 1917—1918 г. за очень немногими исключениями. К этому же времени относится и написание большого романа, тогда отдельное начало которого вошло в альманахе „Наши дни” повестью под названием „Детство Люверс”.

Серьезно художественная работа прекращается второй половиной 1918 года. Наступает четырехлетний перерыв большая часть которого занята стихотворной переводной работой по заказам „Тео” и „Всемирной литературы”.

Перевел с англ. — Г. А. Суинберн „Шателяр” — трагедия — рукопись первых трех актов затеряна в типографии — списка не имеется. — Бен Джонсон, „Алхимик” (Выдет в... (текст-нечиток) в изд. Вхутемаса). С немецкого — Гете, „Тайны”, Изд.-тво „Современник”, М. 1922. Ганс Сакс., „Три интермедии”, Госиздат. Клейст, „Принц Фрид-

* „ИМЛИ”, Москва, фонд 120, № 18.

дрих Комбургский". Госиздат. Драма. Клейст, „Разбитый кувшин", комедия, „Алциона". Клейст — „Семейство Иерофдинштата", трагедия, „Всемирная литература". Клейст — „Роберт Гискар", неоконч. трагедия, „Всем. литература".*

Milan DJURČINOV

CONTRIBUTION SUR DEUX DOCUMENTS DE BORIS PASTERNAK

(R é s u m é)

Partant du fait qu'on ne dispose pas d'une étude monographique plus détaillée sur Pasternak, contenant des témoignages précis sur les premières années de son activité littéraire, l'auteur de ce travail essaie de mettre en vue deux documents écrits du poète lui-même: „Anquête" (1919) et „L'Autobiographie" (1923), qui n'ont pas été publiés jusqu'à présent. Bien qu'ils soient courts et de caractère circonstanciel, ces documents jettent une lumière particulière sur certains moments peu connus de la vie de Pasternak et de ses préoccupations littéraires à l'époque où ils sont écrits. Dans leur plus grande partie, ces documents traitent le sujet des deux recueils de poésie très importants „Ma soeur-la vie" et „Thèmes et Variations", qui représentent, sans aucun doute, des oeuvres capitales du jeune Pasternak. En outre des données sur son activité fructueuse de traducteur, ce travail envisage la question du roman écrit justement à cette époque-là, dont le manuscrit, comme nous le savons de l'„Essais autobiographique", a été perdu.

* „ИМЛИ", Москва, фонд 120, № 22.